

Toto je 8. kapitola z knihy **Benjamina Wikera DARWINŮV MÝTUS – život a lži Charlese Darwina** (vyd. Ideál, 2010)

Rozhodne si prečítajte!

DARWIN A HITLER *

Rozdíl mezi Darwinem-člověkem a darwinismem jako určitou evoluční teorií je nanejvýš důležitý. Zatímco Darwin-člověk by se zděsil nad Hitlerem a nacisty, ukázalo se, že darwinismus měl zásadní vliv na vytváření vědeckých základů jejich rasové a eugenické teorie.

Darwinismus samozřejmě nebyl *jedinou* příčinou nacismu. Tvrdit něco takového by bylo absurdní a nesprávné. Spolu s mnoha dalšími spleťnými zdroji nacismu by bylo třeba uvést mesiánský nacionalismus, který silně prostoupil Německo v době reformace; germánské mysticko-mytické pojetí pohanských kořenů předcházejících křesťanství, které oslavovalo ušlechtilého nordického barbarského bojovníka; kulturní a politický antisemitismus, který se šířil po Německu přinejmenším od 16. století; odvěký militarismus germánské společnosti; a konečně poníženi, které Němci pocítovali po první světové válce a těžce nesli během velké hospodářské krize. Nicméně darwinismus k tomu všemu, co bylo řečeno, výrazně přispěl. V darwinismu našli němečtí intelektuálové vědecké ospravedlnění, že rasový konflikt, či přesněji řečeno, podřízení nebo odstranění méněcenných ras je naprosto nezbytné, aby se svět zachránil před evolučním rozkladem, ba co více, aby se lidstvo posunulo ve fyzickém, morálním a duševním vývoji vpřed. To nebyly myšlenky, které by němečtí intelektuálové vytrhli z kontextu nějakých nesprávně pochopených odnoží, ani dočasné pomatení. Pocházely přímo od Darwina.

Darwin tvrdil, že lidské bytosti se vyvinuly prostřednictvím vzájemných zápasů ras a kmenů, přičemž ti nejschopnější hubili ty nejméně schopné – proces, který pokračoval a mohl vést k případnému vyhubení například domorodých Australanů. Darwin byl přesvědčen, že člověk stanul na „samém vrcholku žebříčku organismů“ nikoli proto, že ho „tam původně postavil“ Bůh, ale protože zvítězil na základě přírodního výběru, což „mu dává naději na ještě lepší osud v daleké budoucnosti“.¹

To je senzační závěr Darwinova díla *O původu člověka*. Pokud však má lidská evoluce pokračovat, může se tak dít pouze na základě týchž vývojových prostředků, vyhlazováním „méně zvýhodněných ras“ těmi, které jsou „zvýhodněny“ více. Jestliže vývoj člověka může postupovat kupředu, může také ustoupit nebo klesnout nazpět, couvnout, pokud se méně schopným naskytne možnost zvýšit svůj počet na úkor těch schopnějších. Jak Darwin uvedl ve svém stručném přehledu, „člověk jako každý jiný živočich se bezpochyby vyvinul a dosáhl svého současného vysokého postavení bojem o existenci vyplývajícím z jeho rychlého množení; a jestliže má postoupit ještě výše, musí i nadále podstupovat tvrdý zápas. Jinak by brzy upadl do netečnosti, a pak by tito schopnější lidé byli v boji o život méně úspěšní než ti méně schopní.“² Musíme mít na paměti, varuje nás Darwin, že „pokrok není nějaké neměnné pravidlo“, a pokud „nezabráníme tomu, aby se počet bezohledných, ničemných a jinak podřadných členů společnosti zvyšoval rychleji než lepší třída lidí, národ bude degenerovat“.³

Takto hovořil sám Darwin a s tím, jak se jeho argumenty rozšířily do celé Evropy a Ameriky, rozšířily se i jisté utkvělé představy o odstupňování a degradování ras. Musíme zdůraznit, že to *nebyl* jen fenomén německý; ve skutečnosti se tyto ideje šířily i v Anglii a Americe. Samo slovo „eugenika“ vymyslel Darwinův vlastní bratranec, sir Francis Galton, a Darwinova rodina se chopila vedení v eugenickém hnutí. To udělala i Američanka Margaret Sangerová, zakladatelka plánovaného rodičovství, která stála v čele mezinárodního hnutí na podporu antikoncepce, jež mělo zabránit tomu, aby se „počet podřadných členů společnosti zvyšoval rychleji než lepší třída lidí“.⁴ Podtitul Darwinovy nejslavnější knihy *O vzniku druhů přírodním výběrem* zní *The Preservation of Favoured Races in the Struggle for Life* (O vzniku druhů přírodním výběrem, neboli uchováním prospěšných

* Žiada sa pripojiť k tomuto nadpisu: „...a budúcnosť „menejcenných rás - vrátane Slovanov“ - podľa predstáv darvinistov“)

plemen v boji o život) a *rasismus a eugenika s ním šly vždy ruku v ruce*.

Ačkoli Darwin nepožadoval vyhlazení Židů, předložil teorii, v níž je rasové vyhlazování hnací silou evolučního pokroku. Takto mohl s naprostým klidem hovořit o budoucím rasovém vyhlazování jako o něčem zcela předvídatelném. Opět se vracíme k jeho šokujícímu výroku, který se vyplatí zopakovat, protože ostatní životopisci jej často přecházejí nebo zcela opomíjejí. Podle Darwina „je vyhlazení především výsledkem soustředění kmene s kmenem a rasy s rasou“ a tak dochází k posouvání člověka nahoru po evolučním žebříčku. „Když se civilizované národy střetnou s barbarskými, zápas je krátký až na případ, kdy smrtelné prostředí napomáhá domorodé rase,“⁵ napsal Darwin ve své práci *O původu člověka* více než deset let po vydání knihy *O vzniku druhů*.

„V nepříliš vzdálené budoucnosti, budeme-li ji počítat na staletí, civilizované lidské rasy téměř jistě v celém světě vyhladí a nahradí rasy divošské. Zároveň budou bezpochyby vyhlazeny antropomorfní opice... Mezera se pak zvětší, neboť se bude rozkládat mezi člověkem na úrovni civilizovanější, než jsou běloši, jak můžeme doufat, a nějakými lidoopy na úrovni paviána, a nikoli jako v současné době mezi černochem či domorodým Australanem a gorilou.“⁶

A tady to máte. Nejenže je vyhlazování ras stěžejní pro lidskou evoluci, neboť nás dovedlo tam, kde se nacházíme dnes, ale je i nadále ústředním bodem při našem napínavém výstupu, „jak můžeme doufat“, směrem výše, „než jsou běloši“, přičemž za sebou zanecháme takové vývojové rasové stupně, jako jsou „černochoch“ a „Australan“ společně s gorilou. To je také cesta vzhůru k evolučním nadlidem, *Übermenschen*. Darwin daleko radši než Němce považoval za hlavní kandidáty na nadlidi Angličany, to však souviselo spíše s národní hrdostí než s vědou, a právě ta domnělá věda byla důležitá, protože darwinismus poskytl důležité vědecké základy pro antisemitismus.

Musíme si také uvědomit, že v nacistickém programu toho bylo víc než jen vyhlazování Židů. K vyhlazení byli určeni také Slované a Romové a tělesně postižení nebo „neschopní“. Nebylo by správné tvrdit, že Darwin by souhlasil s takovou „tvrdou“ eugenikou, protože víme, že on sám byl přesvědčen, že soucit s „neschopnými“ lidmi musí převážet nad „přísnou logikou“. Přesto, jak jsme již poznamenali, proti vyzdvihování soucitu jako jakéhosi morálního cíle stojí Darwinovo tvrzení, že **evoluce nemůže mít žádný cíl a že všechny vyvinuté vlastnosti – včetně soucitu – jsou stejně pomíjivé jako podmínky, jež z nich učinily něco prospěšného**. Jestliže „nebezpeční, zlí a jinak podřadní členové společnosti“ začnou převyšovat „lepší třídu lidí“, takže „národ“ evolučně spíše „degeneruje“, než se vyvíjí, pak by měl být zřejmě soucit vystřídán přísnou logikou. Není důležité, zda by to Darwin osobně potvrdil, protože zásady darwinismu dovolují a zároveň podporují, aby se morálka zakládala na přírodním výběru, kdy silnější vznikají vyhlazováním slabších.

Je jisté, že v Německu zápas mezi soucitem a přísnou logikou, třebaže byl zdoluhavý, vyhrála přísná logika, přísná vědecká logika. *Není* to tedy tak, jak se velice často předpokládá a tvrdí, že totiž něco, co se nazývá sociálním darwinismem, se v Německu odštěpilo od biologického darwinismu a jako pseudovědecké hnutí plně primitivních hrdlořezů bez svolení použilo darwinistické biologické pojmy a nelogicky je aplikovalo na sociální oblast. Mezi darwinismem a sociálním darwinismem není žádný faktický rozdíl až na to, že se čirou náhodou zakládají na dvou samostatných knihách, Darwinových dílech *O vzniku druhů* a *O původu člověka*. Přesněji řečeno, jak na to poukazují historikové, sociální darwinismus časově předchází před Darwinovými pozoruhodnými literárními příspěvky a lze ho vysledovat již u Thomase Malthuse, Herberta Spencera (jemuž se ve skutečnosti dostane cti vymyslet termín „přežití nejschopnějších“) a Darwinova bratrance Francise Galtona. Nicméně tahle skutečnost obdivuhodně přesně ilustruje to, o čem jsem hovořil v předchozích kapitolách, že totiž Darwinova evoluce není objevem Darwinovým, nýbrž vyvrcholením intelektuálního hnutí trvajícího (přínejmenším) jedno století, které usilovalo o nové celkové pojetí lidského biologického a sociálního života. Darwin těm myšlenkám dal svůj punc a nyní nesou jeho jméno, takže Darwin musí nést odpovědnost za to, jakým způsobem on sám aplikoval svou konkrétní verzi redukcionistické evoluční teorie na člověka.

Nakonec tu zbývá ještě jedna neodbytná otázka: Čím to, že se darwinismus v tak kruté podobě prakticky uskutečnil v politice nacistického Německa? Jak jsme již uvedli, Darwin zajistil, aby se jeho kniha *O vzniku druhů* co nejdříve přeložila do němčiny. Jedním z jeho prvních a nevlivnějších čtenářů byl Ernst Haeckel, který měl doktorát z medicíny a zoologie. Po přečtení Darwina se okamžitě stal jeho oddaným žákem a dokonce podnikl dlouhou výpravu do Downu (ke značné nelibosti Emmy Darwinové, která nemohla vystát jeho hulákání ve špatné angličtině). Darwin sdělil Haeckelovi – což je velmi významné –, že mezi těmi lidmi, kdo pokračují v jeho práci, právě jeho „radí na první místo“.⁷

Haeckel, vynikající zoolog, byl neúnavným učedníkem. Populárně naučné publikace, které vydával pro

německou veřejnost, se prodávaly po stovkách tisíců a byly přeloženy do pětadvaceti jazyků. Haeckel propojil svůj darwinismus s představou magické, germánské pohanské minulosti předcházející křesťanství. Domníval se, že darwinistická věda v kombinaci s mužností germánského pohanství může do základů vymýt křesťanskou náказu a vytvořit nové a suverénní Německo. Osvobozováním Německa od křesťanství se s oblibou zabývalo mnoho příslušníků německé (i evropské) intelektuální vrstvy a Německo mělo obzvláště vzdělané obyvatelstvo, které bylo přístupné takovým intelektuálním proudům. Tím osvobozováním se samozřejmě myslelo osvobození Německa od morálních hranic křesťanství, přesněji řečeno šlo o to, oprostít se od křesťanského soucitu ve prospěch přísné evoluční logiky.

Haeckel přišel v tomto bodě s implicitní kritikou Darwina samého: Darwinova představa, že soucit je výsledkem evoluce, je nesprávná; soucit byl spíše výsledkem christianizace. Křesťanské nevědecké přesvědčení, že každý člověk má duši – což je zdroj jeho představ o lásce a soucitu k „neschopným“ nemohlo obstát proti novému vědeckému materialismu. *Nesmí* obstát, protože taková „láska“ je příčinou degradace rasy. Jelikož se tak „děje v našich civilizovaných státech“, výsledkem je „smutná skutečnost, že... slabosti těla a charakteru jsou v civilizovaných národech na neustálém vzestupu ...“ „Jaký z toho má lidstvo prospěch, když se uměle udržují a vychovávají tisíce zmrzačených, hluchoněmých, slabomyslných a dalších lidí, kteří se každoročně narodí s dědičným zatížením nějakou nevyčísitelnou nemocí?“ hřměl Haeckel. „Odpověď, že křesťanství zakazuje“ jejich likvidaci, „nikam nevede“, protože křesťanská opozice „je jen projevem útlocitnosti a moci konvenční morálky“ a „zbožná morálka tohoto druhu je často ve skutečnosti tou nejhlubší nemorálností“. Oproti Darwinovi, nikoli však oproti darwinismu byl Haeckel naprosto přesvědčen, že „útlocitnost by v těchto závažných etických otázkách nikdy neměla dostat přednost před rozumem“.⁸

Bylo by však mylné se domnívat, že za aplikování přísné darwinistické logiky v sociální oblasti v Německu nesl zodpovědnost jen jediný člověk. Darwinova myšlenka brzy pronikla do nejvyšších úrovní německé intelektuální vrstvy a hlásili se k ní její nejvýznačnější akademikové. Robby Kossmann, zoolog a později profesor v oboru lékařství, v roce 1880 zcela otevřeně prohlásil, že „darwinistický pohled na svět musí považovat současné útlocitné pojetí hodnoty života člověka za velmi přecenené a zcela bránící pokroku lidstva“. Postavení člověka jako ztělesnění rasy, organické jednoty, musí „dosáhnout ještě vyššího stupně dokonalosti... likvidaci méně nadaných jednotlivců, aby ti lépe nadaní získali prostor pro šíření svého potomstva“.⁹ Jak velmi stručně uvedl Alexander Tille, Haeckelův žák a prominentní darwinista nazývaný tak plným právem, novým mravním cílem musí být „povýšení a dokonalejší formování lidské rasy“ a to znamená, že „i tím nejpečlivějším výběrem těch nejlepších nelze dosáhnout ničeho, pokud jej neprovází nemilosrdné odstraňování těch nejhorších“.¹⁰ Tille byl také oddaným stoupencem velmi vlivného protikřesťanského německého filozofa Friedricha Nietzscheho, který tvrdil, že „nová společnost života“, jejímž „vůbec nejdůležitějším úkolem“ je „vyšší pěstění lidstva“, musí „nelítostně zničit všechny degeneráty a parazity“.¹¹

Na počátku dvacátého století Friedrich Krupp, prominentní průmyslník firmy Krupp, která vyzbrojila Německo, vyhlásil, že lukrativní Kruppovu cenu dostane nejlepší odpověď na otázku: „Co se dovídáme z principů biologické evoluce s ohledem na domácí politický vývoj a legislativu států?“ Očekávanou odpověď – již stejně jako otázce přikládal Krupp jakožto vytrvalý nadšený stoupenec eugenického darwinismu zvláštní význam – ochotně poskytl lékař Wilhelm Schallmayer, který si odnesl domů deset tisíc marek za svou knihu *Dědičnost a výběr (Erblichkeit und Selektion)*.¹²

Alfred Ploetz, který byl do Darwina i Haeckela úplně zamilovaný a který nebyl antisemita, založil v roce 1905 první eugenickou organizaci na světě, Německou společnost pro rasovou hygienu. Dalšími prominentními německými darwinistickými eugeniky, sociálními darwinisty a rasovými teoretiky byli etnolog Friedrich Hellwald; psychiatři Hans Kurella, Robert Sommer a Eugen Bleuler; profesor antropologie na univerzitě v Berlíně Felix von Luschan, fyziolog Wilhelm Preyer; lékaři Ludwig Buchner, Eduard David a Ludwig Woltmann; evoluční biolog August Weismann; anatom a antropolog Eugen Fischer; zoologové Ziegler a Oscar Schmidt; geograf Alfred Kirchner; botanik Ernst Krause; sociologové Ludwig Gumplowicz, Sebald Steinmetz a Klaus Wagner; a seznam pokračuje dále. Ani v tomto případě to nebyly hnědokošilatí hrdlořezové, ale lidé v nejvyšších postaveních akademického světa a příslušníci německé intelektuální elity a jejich díla vznikala především v druhé polovině devatenáctého století a v první čtvrtině století dvacátého. Dohromady tedy tvořili obecný darwinistický světový názor, který tolik formoval Německo před Hitlerem a nástupem nacismu. Byl často antisemitský, ale byl vždy darwinistický a antisemitismus pevně zakotvil v darwinistickém rasovém systému už dávno předtím, než se Hitler dostal k moci mezi dvěma světovými válkami.

Sociální darwinismus byl ve skutečnosti velmi důležitým faktorem v německém myšlení během první svě-

tové války. Jak jeden vojenský historik poznamenal slovy biologa (a darwinisty) Stephena Jaye Goulda: „Bylo otřepanou frází mezi německými intelektuály - a členy německého generálního štábu, kteří vyjadřovali tyto názory před císařem že válka byla ospravedlněna,“ řečeno Gouldovými slovy, „evolučním principem ... zvláště surovou formou přírodního výběru, definovanou jako neúprosné, krvavé bitvy.“¹³

Je samozřejmé, že po první světové válce NSDAP, tedy nacisté, rozvinula tyto myšlenky ještě dál. Je jistě poučné, že Rudolf Hess, místopředseda nacistické strany, věcně konstatoval, že „národní socialismus není nic jiného než aplikovaná biologie“.¹⁴ Hitler byl společenský reformátor, který chtěl léčit neduhy společnosti darwinistickými prostředky, spojením (vyjádřeno jeho vlastními slovy v jeho knize *Mein Kampf*) „nemilosrdného odhodlání vyřezat všechny výrůstky [společnosti], které nejsou schopny pokroku“,¹⁵ s pozitivním programem šlechtění árijské rasy vhodnější pro světovládu. „Nejvyšším cílem lidské existence,“ argumentoval Hitler, „je zachování rasy.“¹⁶ Není možné přehlédnout darwinistickou konstrukci a tón těchto slov z knihy *Mein Kampf*, kde *völkisch* filozofie je jen novou formulací darwinistické rasové klasifikace, zápasu a přežití nevhodnější rasy, a národ se tak stává nositelem rasového, evolučního pokroku:

Völkisch pojetí světa uznává, že prvotní rasové prvky mají pro lidstvo velký význam. V principu je stát vnímán pouze jako prostředek k dosažení cíle a tímto cílem je zachování rasových charakteristik lidstva. Na základě *völkisch* principu tudíž nemůžeme připustit, aby se jedna rasa rovnala druhé. Podle zjištěných rozdílů rozděluje *völkisch* pojetí lidstvo na rasy nadřazené a podřazené. Na základě tohoto poznání je pak nuceno v souladu s věčnou Vůlí, která ovládá vesmír, postulovat vítězství lepších a silnějších a podřícenost horších a slabších. Atak ctí skutečnost, že princip vlastní všem procesům v Přírodě je principem aristokratickým, a má za to, že tento zákon platí pro úplně všechny organismy... *Völkisch* krédo zastává názor, že lidstvo musí mít své ideály, protože ideály jsou nezbytnou podmínkou samé lidské existence. Na druhé straně však popírá, že etický ideál má právo převládnout, pokud ohrožuje existenci rasy, jež je standardním nositelem vyššího etického ideálu. Neboť ve světě, jenž by byl tvořen míšenci a negroidními lidmi, by veškeré ideály lidské krásy a vznešenosti a veškeré naděje na idealizovanou budoucnost našeho lidstva byly navždy ztraceny.

Na této planetě jsou naše lidská kultura a civilizace nerozlučně spjaty s přítomností Árijce. Kdyby byl vyhlazen nebo pokořen, pak by tmavý rubáš nové barbarské éry zahalil zemi...

Z tohoto důvodu je lidové pojetí světa v hlubokém souladu s vůlí Přírody, protože obnovuje svobodné působení sil, které povedou rasu skrze stupně neustálého vzájemného vzdělávání směrem k vyššímu typu, až nakonec nejlepší část lidstva bude vlastnit zemi a bude moci svobodně působit kdekoli po celém světě, a dokonce dosáhnout sfér, jež leží mimo tuto zemi.¹⁷

Ani jedna myšlenka v této pasáži není původně Hitlerova. Naopak, Hitler pouze dával dohromady staré prvky německé darwinistické myšlenky, jež dozrávala víc než polovinu století. Jak uvedl v projevu z roku 1923, „všechno v přírodě je věčný boj mezi mocí a slabostí, věčné vítězství silných nad slabými“. Rozhodně mluvil velice poutavě – zčásti halil krutost do náboženských pojmů, ztotožňoval kruté zákony přírodního výběru se zákony Božími –, ale rasové a eugenické jádro jeho myšlenky bylo jen stěží nové. Nacistické barbarství bylo vědeckým barbarstvím. Řečeno výstižnými slovy Richarda Weikarta:

Nacistické barbarství se odůvodňovalo etikou, jež se sama hrdě vydávala za vědeckou. Evoluční proces se stal soudcem veškeré morálky. Vše, co přispívalo k evolučnímu pokroku lidstva, bylo považováno za dobré, a to, co bránilo biologickému zdokonalení, bylo naopak považováno za morálně špatné. Masy lidí tak jako tak musí v tomto malthusiánském boji zahynout, namítali, tak proč nepomoci zdokonalení lidstva tím, že se urychlí zkáza zdravotně postižených a méněcenných ras? Podle této logiky je vyhlazování jednotlivců a ras považovaných za méněcenné a „neschopné“ nejen morálně oprávněné, ale dokonce morálně chvályhodné. Tak Hitler – a mnoho dalších Němců – uskutečnil jeden z nejhorších programů, jaký kdy spatřil světlo světa, s iluzorní představou, že darwinismus nám pomůže odhalit, jak svět zlepšit.¹⁹

Opět nemám pochyb o tom, že kdyby Darwin mohl dále žít a sledovat, co se stalo s darwinismem, byl by naprosto zděšen. Byl by však Darwin šokován natolik, aby zapochyboval o darwinismu samém? Na to nedokážu odpovědět.